

II. A JEDLIK-TERV TÁRGYKÖRE: A SZELLEMI TULAJDON FOGALMA, RENDELTETÉSE

2.1. A szellemi tulajdon fogalma

A szellemi tulajdon biztosítja a kutatási és fejlesztési ráfordítások, a csúcstechnológiai ágazatokba és a kulturális iparba irányuló befektetések, valamint a marketinghez és a fogyasztói bizalom megőrzéséhez szükséges kiadások megtérülését. A szellemi tulajdon időleges monopolhelyzetet teremt, kizárólagos hasznosítási, használati, felhasználási jogot nyújt. Másfelől a szellemi tulajdon kiaknázására kötött hasznosítási, használati, felhasználási (licencia-) szerződések a szellemi javak forgalmának alapvető jogi eszközei, amelyek nélkül aligha valósulhatna meg a technológia transzferje vagy például a franchising. A szellemi tulajdon: az innováció táptalaja és védőburka, olaj a versenyképesség motorjához. A szellemi tulajdonnak hagyományosan két fő kategóriáját különböztetik meg:

- az iparjogvédelmet és
- a szerzői jogot.

Az iparjogvédelem a műszaki szellemi alkotások, valamint az áruk és a szolgáltatások megkülönböztetésére szolgáló megjelölések (röviden: az árujelzők) számára ad oltalmat, jogi védelmet. A szerzői jog részesíti védelemben az irodalmi, tudományos, művészeti alkotásokat, valamint – az ún. kapcsolódó jogok révén – a felhasználásukhoz kapcsolódó teljesítményeket.

1. ábra: A szellemi tulajdon rendszere

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének létesítéséről szóló egyezmény 2. cikkének (viii) pontja értelmében a „szellemi tulajdon” magában foglal minden jogot, melynek tárgyai:

- „ - irodalmi, művészeti és tudományos művek;
- az előadóművészek előadása, hangfelvétel és sugárzás;
- találmányok az ember minden tevékenységi területén;
- tudományos felfedezések;
- ipari minták;
- gyári, kereskedelmi és szolgáltatási védjegyek, kereskedelmi nevek és megjelölések;
- védekezés a tisztességtelen versennyel szemben; valamint az ipar, a tudomány, az irodalom vagy művészet terén folyó szellemi tevékenységből származó minden egyéb jog.”

Az iparjogvédelem és a szerzői jog valamennyi felsorolt formáját nemzetközi egyezmények is szabályozzák (a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogok kivételével). Az EU jogszabályai is kiterjednek – a használatiminta-oltalom kivételével – az előzőekben említett összes kategóriára. Ezekkel az európai uniós normákkal a magyar iparjogvédelmi, illetve szerzői jogi jogszabályok 2004. május 1-je óta teljes összhangban állnak. A szellemi tulajdon területén igen erős és elmélyült mind az európai integráció, mind a globális együttműködés.

A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló európai uniós irányelv értelmezésére kiadott bizottsági nyilatkozat szerint „a Bizottság úgy ítéli meg, hogy az irányelv hatálya alá tartoznak legalább a következő szellemi tulajdonjogok:

- szerzői jog,
- a szerzői joggal szomszédos jogok,
- az adatbázis-készítők *sui generis* joga,
- a félévezető termékek topográfiáját létrehozók jogai,
- védjegytalalmi jogok,
- formatervezési mintaoltalmi jogok,
- szabadalmi jogok, beleértve a kiegészítő oltalmi tanúsítványokból eredő jogokat,
- földrajzi árujelzők,
- használati mintaoltalmi jogok,
- növényfajta-oltalmi jogok,
- kereskedelmi nevek, amennyiben ezeket az érintett nemzeti jogban kizárólagos tulajdonjog védi.”

A szerzői jogi védelem nem függ alakítások teljesítésétől, valamely hatóság elismerő vagy regisztráló döntésétől: a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Ezzel szemben az iparjogvédelmi oltalom hatósági döntéssel keletkezik, amelyet – az eljárás jellegéhez igazodó mértékben – annak vizsgálata előz meg, hogy a bejelentett megoldás, illetve árujelző megfelel-e a törvényben előírt feltételeknek, az oltalmazhatóság kritériumainak. Szintén hatósági feladat a szóban forgó iparjogvédelmi jogokkal kapcsolatos – nem a bíróságok hatáskörébe tartozó – egyes jogviták rendezése, e jogok nyilvántartása és a velük összefüggő hatósági tájékoztatási feladatok ellátása.

A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. Ha ez az egyéni, eredeti jelleg (ami a jogi védelem előfeltétele) megvan, szükségképpen nincs ok arra, hogy a szabályozás egymással versengő oltalmi igényeket rangsoroljon. Az iparjogvédelmi oltalom feltétele azonban az újdonság megléte, illetve a korábbi jogokkal való ütközés hiánya: ez az egymással versengő oltalmi igények rangsorolását, a szellemi teljesítmények összevetését és a szerzett jogok feletti örökösödést teszi szükségessé. E feladatok az iparjogvédelmi hatóságokra hárulnak: e hatóságok döntései keletkeztetik és szüntetik meg az iparjogvédelmi jogosultságokat.

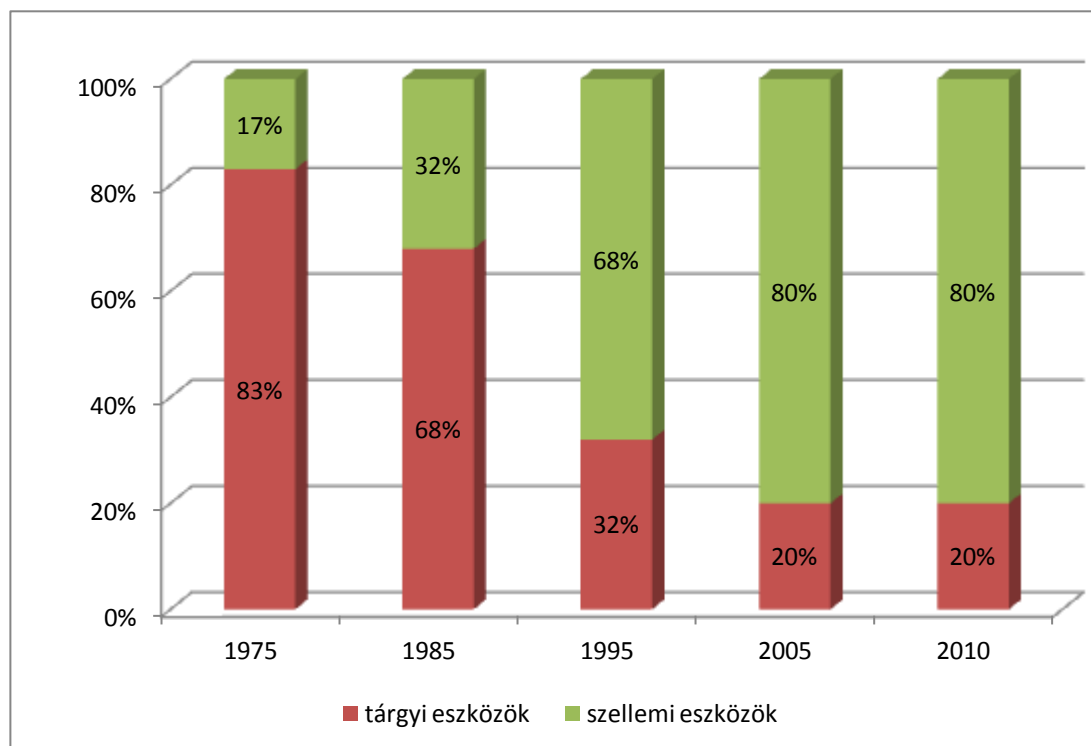
2.2. A szellemi tulajdon gazdasági jelentősége

2.2.1. A szellemi tulajdon: az értékteremtés védőbástyája

A szellemi tulajdon napjainkra a nemzetgazdaságok, a globális és az európai gazdaság középpontjába került. Jelentős mértékben járul hozzá a növekedéshez, a munkahelyteremtéshez, valamint a versenyképesség fenntartásához és javításához. Különösen élénken és erőteljesen hat azokban az új, csúcstechnológiai iparágakban és fejlesztési területeken, amelyek szinte egyedüli esélyt kínálnak a válságból való kitörésre, a huszonegyedik század új gazdaságainak kiépülésére. Intenzíven jelen van az internetes kereskedelemben és a digitális iparágakban éppúgy, mint az éghajlatváltozás feltartóztatásában, a zöldgazdaság kibontakoztatásában vagy éppen az egészségiparban.

A világ 500 legnagyobb cégének piaci értékén belül a szellemi tulajdoni hányad kevesebb mint négy évtized alatt a négyszeresére – 80% fölé – emelkedett.

1. táblázat: A világ első 500 cégének piaci értékében nyilvántartott szellemi tulajdoni hányad az elmúlt négy évtizedben

Forrás: Ocean Tomo L.L.C.

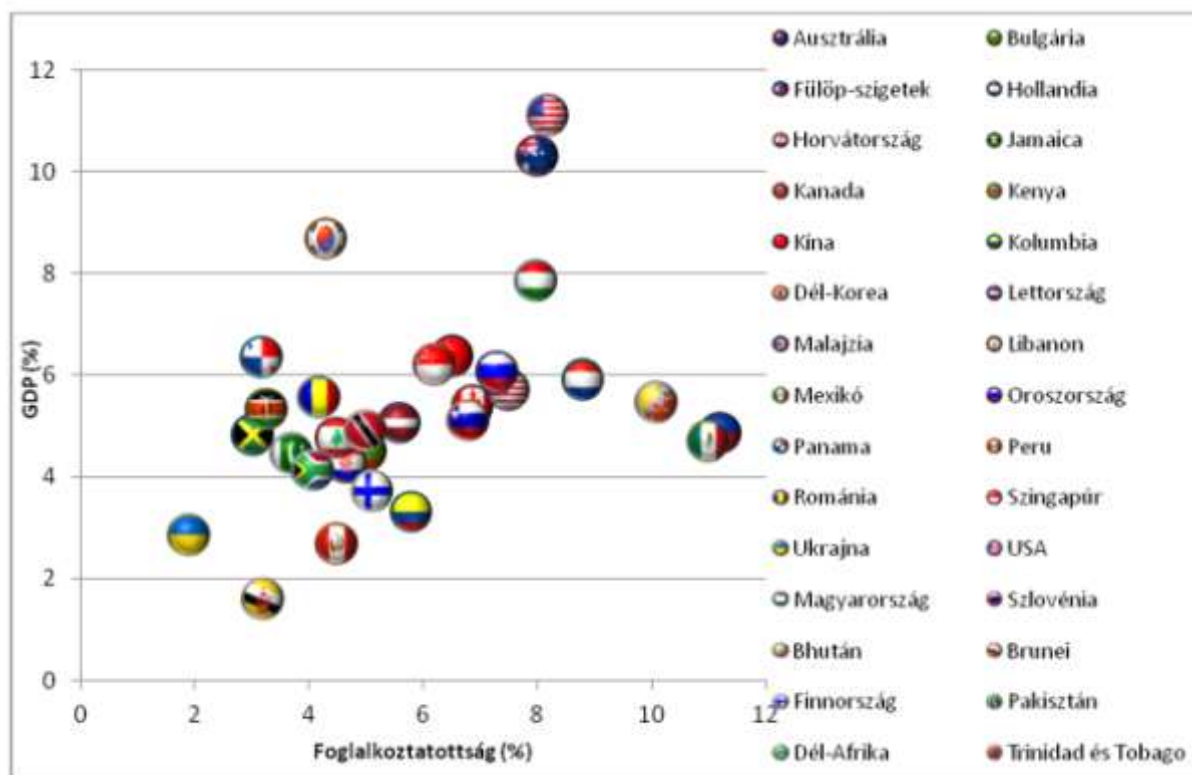
Az Európai Bizottság adatai szerint 2009-ben a tíz legnagyobb márka (azaz védjegy) által képviselt érték az EU valamennyi tagállamában a GDP átlagosan csaknem 9%-át tette ki. A szellemi tulajdon-jogok ösztönzik és védik a műszaki kutatás-fejlesztési beruházásokat (ezek 2008-ban az EU GNP-jének 1,9%-át adták). A szerzői jogra épülő kreatív iparágak 2006-ban az EU GDP-jének 3,3%-át produkálták.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) – más módszertant és számítási módszert követve – szintén kísérletet tett (2003-tól kezdődően) számos országban a szerzői

jogi ágazatok gazdasági súlyának felmérésére. A „kreatív ágazatok” vagy összefoglalóan a „kreatív szektor” fogalma az 1990-es évek második felében körvonalazódott. Olyan tevékenységeket foglal magában, amelyek „az egyéni kreativitáson, képességeken és tehetségeken alapulnak, és a szellemi javak, szellemi tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül gazdasági jólétet és ezáltal munkahelyeket teremtenek”.¹

Az egységes módszertannal készült elemzések összehasonlíthatóan veszik számításba a szerzői joghoz kapcsolódó ágazatok GDP-hez, valamint a foglalkoztatáshoz való hozzájárulását. A felmérést készítő országokban a kreatív szektorok adták a GDP 1,6–11,1%-át és a munkavállalók 1,9–11,1%-át.²

2. táblázat: A szerzői jogi (kreatív) ágazatok hozzájárulása a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz a WIPO módszertana szerint (%)

Forrás: SZTNH

Az Európai Bizottság stratégiai közleménye kimutatta, hogy a 2000 és 2007 közötti időszakban a kreatív iparágakban az általános foglalkoztatási arány évente átlagosan 3,5%-kal nőtt, miközben az EU gazdaságának egészét tekintve csupán 1%-kal. Az EU-ban az elmúlt évtizedben a munkahelyek többsége a tudásalapú iparágakban jött létre: itt a foglalkoztatás 24%-kal nőtt. Ehhez képest az uniós gazdaság többi területén a foglalkoztatás csupán valamivel 6% alatti mértékben növekedett.

Más nézőpontból, a jogsértések statisztikai adatai felől szemlélve is felsejlenek a szellemi tulajdon gazdasági súlyának tekintélyes dimenziói.

¹ The Creative Industries Mapping Document. UK Government, Department of Culture, Media and Sport (DCMS). 2001. p. 4.

² A magyar felmérés eredményeit a szerzői jogi helyzetkép foglalja össze (ld. a 3.2.1. pontot).

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara hamisítás elleni tagszervezete (*Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy, BASCAP*) rendszeresen felméri a szellemi tulajdon-jogokat sértő termékek okozta gazdasági károk mértékét a 20 legfejlettebb államban. A legutóbbi, 2011 februárjában megjelentetett elemzés szerint a G20 országaiban (2008. évi adatok alapján):

- a hamisított és kalóztermékek forgalmi értéke eléri az évi 650 milliárd dollárt,
- a nemzetközi kereskedelemben ennek fele fordul meg (becslések szerint 285 és 360 milliárd dollár között),
- az országokon belüli illegális kereskedelem értéke 140-215 milliárd dollár évente,
- a kalóz zenék, filmek és számítógépes programok forgalma a 30 és 75 milliárd dollár között mozog,
- a hamisítás és a kalózkodás a világ 20 gazdaságilag legfejlettebb országában évi több mint 125 milliárd dollár kárt okoz,
- ezek az illegális tevékenységek 2,5 millió munkahelyet szorítanak ki a piacról.

2.2.2. A szabadalmi rendszer gazdasági rendeltetése

A szabadalom a találmányra az állam (vagy az erre felhatalmazott nemzetközi szervezet) által megadott időleges monopólium, kizárólagos hasznosítási jog. Gazdaságpolitikai indokoltóságát az a feltételezés adja, hogy a verseny korlátozását és az így elért magasabb árat a társadalom számára összességében ellentételezi az az ösztönzés, amelyet a szabadalom az innováció és a kreativitás számára nyújt azáltal, hogy a kutatás-fejlesztési ráfordítások megtérülését biztosítja a szabadalom élettartama alatt elért extraprofitál. A szabadalom legitimációja erre a feltételezésre épül, vagyis arra, hogy a verseny korlátozása és az innováció ösztönzése között egyensúlyt tart. A szabadalom legitimációs alapjához tartozik a találmányok feltárásának, a közzel való megismertetésének követelménye; ezzel a műszaki megoldások titokban tartásának üzletileg elfogadható és társadalmilag hasznos alternatíváját nyújtja, gyarapítva a tudományos-technikai ismeretvagyon és előmozdítva a műszaki haladást.

A szabadalmi rendszer alapvető közgazdasági rendeltetése, hogy biztosítsa a kutatási és fejlesztési ráfordítások megtérülését, előmozdítsa a találmányok nyilvánosságra hozatalát és megvalósítását, valamint ösztönözze az alkotótevékenységet. Ezt az utánzás időleges tiltása révén, jogilag védett hasznosítási pozíció megteremtésével éri el. A szabadalmi oltalomnak tehát – más megfogalmazásban – az a feladata, hogy ösztönözze az invenciónak innovációvá való átalakítását azzal, hogy az innovációs ciklus következő szakaszát, vagyis az innovációnak imitáció – utánzás, átvétel – útján történő elterjedését visszafogja, a szabadalmas engedélyétől teszi függővé. A szabadalmi rendszer azon a kényes egyensúlyon alapul, amely egyfelől az innováció ösztönzésének szempontjai, másfelől a versenypolitikai és egyéb (pl. közegészségügyi) megfontolások között alakulhat ki.

A WIPO 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése (*2011 World Intellectual Property Report – The Changing Face of Innovation*) kiemeli: „A kutatások azt mutatják, hogy a szabadalmak képessé teszik a vállalkozásokat arra, hogy szakosodjanak, lehetővé téve számukra, hogy egyidejűleg legyenek innovatívabbak és hatékonyabbak. Emellett a szabadalmak arra is módot adnak a vállalkozásoknak, hogy rugalmasan dönthessenek arról: a tudásuk mely részét óvják meg a maguk számára, és mely részét osztják meg másokkal az ismeretgazdagítás maximalizálása céljából.”

A fejlett ipari országokban végzett statisztikai felmérések szerint szabadalmi oltalom hiányában a kisvállalkozások több mint 50%-a, a nagyvállalatoknak pedig mintegy 35%-a egyáltalán nem vagy csak elenyésző mértékben ruházna be a kutatásba és a fejlesztésbe. A szabadalmi oltalommal járó kizárólagosság, az időleges piaci monopolhelyzet teremt lehetőséget arra, hogy a találmány szerinti új termék forgalmazásával, illetve új eljárás alkalmazásával kifejlesztője profitot érhessen el. Oltalom híján ugyanis az új terméket utánzó, az új eljárást másolók a kifejlesztőnél alacsonyabb árat érhetnének el, hiszen áruikat nem terhelnék a kutatás-fejlesztés költségei, sem pedig az eredeti fejlesztések kockázati tényezőivel nem kellene számolniuk, hiszen csakis a sikeres termékeket utánoznák. Noha a jogi védelem hiánya nem szüntetné meg az alkotószenvédélyből táplálkozó feltalálói tevékenységet, a szabadalmi oltalom által nyújtott ösztönzés nélkül – nemzetközi számítások szerint – a találmányok mintegy egynegyede-egyharmada soha nem születne meg. A szakirodalom megállapításai szerint a szabadalmi oltalom fokozott igénybevétele különösen két markáns csoportnál: az új technika kísérleti műhelyeinek tekinthető kkv-k és a csúcstechnológiai fejlesztésekkel foglalkozó nemzetközi nagyvállalatok esetében mutatható ki, vagyis éppen ott, ahol a legélesebb a hazai és a nemzetközi verseny.

A szabadalmi oltalomból folyó jogi kizárólagosság alternatívája a találmány titokban tartása. A tudomány és a technika fejlődését azonban az új műszaki megoldások mielőbbi nyilvánosságra hozatala segíti elő. A szabadalmi oltalom ezt azzal szolgálja, hogy a találmány nyilvánosságra hozatala fejében időleges hasznosítási monopolhelyzetet biztosít. Ha nem lenne mód szabadalmaztatásukra, a találmányok jelentős hányadát (25-35%-át) biztosan titokban tartanák. A szabadalmi oltalom információs funkciójához tartozik, hogy a nemzetközileg egységesített rendszerben a köz számára rendelkezésre bocsátott – mintegy 80-90%-ban csak ilyen módon hozzáférhető – szabadalmi műszaki információ pótolhatatlan ismeretanyagot nyújt a műszaki fejlesztéshez, és elkerülhetővé teszi a párhuzamos fejlesztésekből folyó társadalmi és vállalkozói többletköltségeket. A szabadalomnak mind az oltalmi, mind pedig az információs funkciója nagyban hozzájárul a licencforgalom, a technológiatranszfer feltételeinek megteremtéséhez.

A szabadalom megszerzése nem garancia a találmány üzleti sikerére, annak csupán egyik előfeltétele. A szabadalmaztatás nem öncél, sem pedig piaci sikert garantáló automatizmus. Igaz viszont, hogy számos esetben az üzleti siker, a piaci áttörés, illetve a vállalkozói gyarapodás a szabadalom vagy más hasonló jogi oltalom híján marad el.

A szabadalmi rendszer működése az elmúlt években átalakult, egyes vélemények szerint válságba került – mind globálisan, mind az európai szinten. Kisebb leegyszerűsítéssel e tüneteket a mennyiségi és a minőségi krízis kategóriába sorolhatjuk.

A szabadalmi rendszer elsősorban annak a mennyiségi kihívásnak kénytelen (és úgy tűnhet: globális és európai szinten jelenleg képtelen) megfelelni, hogy ugrásszerűen emelkedik világszerte a szabadalmi bejelentések száma és ezzel párhuzamosan egyre nő a szabadalmi hatóságok ügyhátraléka, a folyamatban lévő szabadalmi bejelentések száma. Erre utalnak a WIPO és az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) statisztikái is. 2008-ban 1,91 millió szabadalmi bejelentést nyújtottak be a világon (ez több mint kétszerese az 1980-as évek elejére jellemző mennyiségnek), és ugyanebben az évben 777 ezer szabadalmat adtak meg világszerte; a világ országaiban hatályos szabadalmak száma pedig elérte a 6,7 milliót. A WIPO 2011 tavaszán fogadta a kétmilliomodik nemzetközi szabadalmi (PCT-) bejelentést; 2011-ben 180 ezernél is több PCT-bejelentés érkezett. A legnagyobb növekedést Kína, Dél-Korea és Japán produkálta, Európa és az USA stagnálása mellett. Kelet-Ázsia immár felülmúlja a globális szabadalmi aktivitásban Európát és az USA-t. Az ESZH 2011-ben és 2012-ben 244 ezer, illetve 258 ezer európai szabadalmi bejelentést fogadott, valamint 62 ezer, illetve 66 ezer európai szabadalmat adott meg. Az EU tagállamai csupán 32,6%-ban részesedtek e bejelentési aktivitásból, a magyar jogosultaknak megadott európai szabadalmak aránya pedig 0,06%-ot tett ki. A világon folyamatban lévő szabadalmi bejelentések száma 2010-ben meghaladta az 5,1 milliót, az ESZH-nál pedig 2009-ben túllépte a félmillió küszöböt; az amerikai szabadalmi hatóságnál (az USA Szabadalmi és Védjegy Hivatalánál, a USPTO-nál) elbírálásra váró szabadalmi bejelentések mennyisége pedig túlszámolja a szimbolikusan tekintett egymillió határt is. A szabadalmi bejelentések terjedelmének és komplexitásának növekedése szintén hozzájárult a szabadalmi hatóságok ügyintézési terheikhez.

Számos kritika éri a szabadalmi rendszert a túlzásba vitt mennyiség (túl sok bejelentés, túl sok függőben lévő ügy, túl sok szabadalom) okozta válságtünetek miatt. A hatalmas ügyhátralék és az átfutási idő ezzel járó elhúzódása immár a jogbiztonság rovására megy: egyre több függő jogi helyzet alakul ki, amelyben a versenytársaknak ki kell várniuk egy-egy szabadalmi bejelentés elbírálásának eredményét (vagyis azt, hogy az adott megoldás szabadon hasznosítható-e a bejelentés elutasítása miatt, vagy éppen ellenkezőleg, csak a jogosult engedélyével – a szabadalom megadása folytán); a már megadott szabadalmak jogosultjai is egyre kevésbé lehetnek biztosak az oltalom érvényességében az egyre nagyobb számú – potenciálisan újdonságrontó – konkurens bejelentés (ún. anterioritás) miatt, illetve azért sem, mert a túlterhelt hivataloknál a vizsgálat esetenként nem kellően alapos. A „szabadalmi infláció” veszélyeztetheti a szabadalmi hatóságok kutató és vizsgáló munkájának minőségét is: a nagy mennyiségi nyomás alatt álló hivatalok elbírálói esetenként hajolhatnak a könnyebb megoldás, azaz a szabadalom megadása felé. E jelenség immár olyan dimenziókat öltött, hogy a szabadalmi politika központi kérdésévé vált; a WIPO – már említett – 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése szerint „kulcsfontosságú kihívás, hogy összeegyeztessük a hatékony hivatali működést célzó ösztönzőket egy olyan szabadalmi eljárás igényével, amely a társadalom érdekeit a legjobban szolgálja.” Mind globálisan, mind európai és nemzeti szinten keresik a szabadalmi hatóságok közötti munkamegosztás elmélyítésének és szélesítésének lehetőségeit, módozatait. A nagyobb szabadalmi hatóságok hatalmas és egyre növekvő ügyhátraléka immár közgazdasági olvasatot is kap, figyelemmel e jelenség makroökonómiai dimenzióban is jelentkező kockázataira.

A szabadalmi bejelentések és a szabadalmak e globális „inflációja” csak részben tudható be az innováció és a technológiai verseny élénkülésének, azaz a találmányok tényleges szaporodásának. Visszavezethető arra is, hogy a szabadalmi tevékenység egyre inkább nemzetközi dimenziókat ölt, ami abban is megmutatkozik, hogy a külföldön is szabadalmazott találmányok száma és aránya egyre emelkedik, vagyis ugyanarra a találmányra nemcsak egy, hanem több, még hozzá egyre több országban igényelnek és kapnak szabadalmat.

A szabadalmi rendszer működésének minőségi válsága a vertikális és horizontális devalvációból adódik. Vertikális devalvációként írható le az a sokat kritizált jelenség, hogy az ESZH (és számos más nagy

szabadalmi hivatal) a találmány szabadalmazhatóságához megkövetelt egyes feltételek teljesítését nem követeli meg, illetve nem vizsgálja kellő szigorral és következetességgel. E feltételek közül az egyik – kétségkívül a legvitatottabb – az ún. feltalálói tevékenység (más terminológiával: nem nyilvánvalóság) követelménye. Az elmúlt években az oltalmazhatósághoz megkívánt feltalálói tevékenység küszöbét – a szabadalmazhatósághoz megkövetelt alkotói teljesítmény szintjét – egyre alacsonyabbra szállították le. Ebből számos zavar és diszfunkcionális jelenség adódik a szabadalmi rendszerben: mindenekelőtt kétséges, hogy a joggyakorlat valóban ösztönzi és támogatja-e az innovációt, és nem válik-e inkább annak fékezőjévé amiatt, hogy emelkedik a nem hasznosított, csupán mások üzleti tevékenységét akadályozó szabadalmak száma és aránya. A szabadalmak inflálódása és a szabadalmi portfóliók kialakulása a nagyvállalatokat juttatja újabb – indokolatlan – előnyökhöz a kkv-kal szemben, erősítve a meglévő monopolhelyzeteket, illetve lehetővé téve az üzleti nyomásgyakorlás kétes jogszerűségű módszereit is. Hasonló problémák adódnak abból is, ha a technika egyes új területein az „úttörő” találmányokra túlzottan széles oltalmi körrel adnak szabadalmat, hiszen ez egy egész új iparág további fejlődését, új vállalkozások piacra lépését gátolhatja. Szintén a szabadalmi rendszer egyensúlyának zavarát okozza, ha nem biztosítják a szabadalmi hatóságok, hogy a bejelentők a köz számára valóban tárják fel a találmányt. Ez utóbbi ugyanis része a szabadalmi rendszer társadalmi-gazdasági legitimitációjának (kizárólagos jog csak a megoldásnak a köz számára való megismerhetővé tétele, azaz „feltárás” ellenében jár), továbbá alapfeltétele annak, hogy a szabadalom betölthesse műszaki-információs rendeltetését.

A szabadalmi rendszer működésének minőségét veszélyezteti a horizontális devalválódás is, vagyis az a – főleg az amerikai joggyakorlatra jellemző – tendencia, hogy az oltalmazható megoldások tárgyköre egyre szélesedik, ami az ipari alkalmazhatóság (avagy a hasznosság) szabadalmazhatósági követelményének „felpuhulását” jelenti.

A szabadalmak horizontális devalvációja azt a gazdasági nehézséget idézi elő, hogy a „hagyományos” (leginkább XIX. századi értelemben vett) műszaki újítások testére szabott szabadalmi rendszer ruhája nehezen húzható rá egyes új technikai területek megoldásaira. Erre tekintettel fogadták el az Európai Unió – akkor még Európai Közösség – tagállamai a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvet, valamint terjesztette elő az Európai Bizottság a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságára vonatkozó – azóta már elvetett – irányelvjavaslatát.

A szabadalmi rendszer – előzőekben elemzett – mennyiségi és minőségi válságtünetei (az „infláció” és a „devalválódás”) mellett megfigyelhető a szabadalmak gazdasági szerepkörének átalakulása is. Az üzleti gyakorlatban a szabadalom többnyire már nem csupán arra szolgál, hogy másokat elzárjon az utánzástól, a jogilag védett technológia alkalmazásától, illetve az új termékkel való piacra lépéstől. A kutatások szerint a szabadalom e „klasszikus” üzleti hasznosítási modellje leginkább ott maradt jellemző, ahol egy termékre viszonylag kevés szabadalom esik (pl. a gyógyszeriparban). Az összetettebb technológiai megoldásokra épülő iparágakban ezzel szemben a cégek 65 százaléka elsősorban kereskedelmi stratégiai eszközként használja fel a szabadalmakat, hogy minél jövedelmezőbb feltételekkel és minél több licenciát adhasson a licenciat forgalomban (és csupán 12 százalékuk él a szabadalmi oltalommal mint védekező eszközzel, „kerítéssel”, amellyel átmenetileg a maga számára kisajátíthat egy körülhatárolt technológiai területet).³ A WIPO – már idézett – 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése is rámutatott: „a komplex technológiák területén tapasztalt gyorsabb növekedés részben a szabadalmi stratégiákban bekövetkezett hangsúlyeltolódásnak is betudható. [...] A vállalkozások terjedelmes szabadalmi portfóliókat építenek ki proaktívan.” Erre egyrészt az indítja őket, hogy „biztosítsák az innovációs térben a vállalkozás mozgásterét, és hogy megelőzzék a pereskedést”. Másrészt teszik mindezt azért is, hogy „megerősítsék a tárgyalási pozíciójukat a versenytársaikkal szemben.”

Mindez összefügg a nyitott, hálózatos innovációs modell térhódításával, és azt is eredményezi, hogy megjelennek olyan vállalkozások, amelyek semmiféle termelő-szolgáltató tevékenységet nem végeznek, hanem

³ Andrew Gowers: Gowers Review of Intellectual Property, London, December 2006, p. 38. http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/gowers_review_intellectual_property; az ESZH „jövőkutató” interjúkötete igen plasztikusan fogalmaz e kérdésben: „a szabadalmakat ma már nem pajzsként, hanem inkább kardként használják a vállalati stratégia agresszív oldalán.”; Interviews for the Future, EPO (European Patent Office), Munich, 2006, p. 30.

kizárólag a licenciat forgalomból származó bevételeiből tartják el magukat. Másfelől a szabadalmakkal kapcsolatos licenciatforgalmi tevékenység bonyolultnak és költségesnek is bizonyulhat. A becslések szerint pl. az Egyesült Királyságban érvényes szabadalmak 15 százaléka számít „alvó”, azaz olyan oltalomnak, amelynek jogosultja kész volna licenciat adni, de az ezzel járó jogi képviselési és egyéb kiadásokat nem tudja vállalni. Az ún. *Gowers*-jelentés alapjául szolgáló kérdőívre adott válaszában a Szabadalmak és Feltalálók Intézete (*Institute of Patentees and Inventors*) arról a becsléséről tudósított, hogy az egyéni feltalálók és a kkv-k licenciatadási kísérleteinek 95 százaléka kudarcba fullad. A nagyobb vállalatok ebben sikerebbek, mivel támaszkodhatnak a „házon belül” meglévő szellemi tulajdoni ismeretekre és szakértelemre, valamint kihasználhatják a tárgyalások során a szélesebb szellemi tulajdoni portfóliójuk alkupozíciót javító hatását. Egy másik felmérés ugyanakkor azt mutatta, hogy a kkv-k sokkal nagyobb arányban (80,2%-ban) hasznosítják szabadalmazott találmányaikat, mint a nagyvállalatok (náluk ez az arány nem éri el a 60%-ot), továbbá, hogy a kkv-k nemcsak nagyobb arányban készek licenciatadásra, hanem ténylegesen is nagyobb (25%-ot meghaladó) arányban adnak licenciat, mint a nagyvállalatok (10% alatt); ebben mindazonáltal az egyetemek és a közfinanszírozású kutatóhelyek állnak az élen (34,4%-kal). Szabadalmi portfóliójuk mérete miatt ugyanakkor abszolút értékben természetesen a nagyvállalatok hasítják ki a legnagyobb részt a licenciat-kereskedelemből. Figyelemre méltó, hogy ez utóbbi felmérés adatai szerint – a vizsgált nyolc európai ország (HU mellett DE, DK, ES, FR, IT, NL, UK) közül – Magyarországon volt a legmagasabb azon vállalatok aránya, amelyek ténylegesen adtak licenciat a szabadalmuk hasznosítására vagy arra késznek mutatkoztak. Ezt az eredményt igazolja a *Global Innovation Index 2012* statisztikai mutatója is: Magyarország 141 ország közül a 8. helyen áll a hasznosítási díjak és licenciat-bevételek GDP-arányos értékét tekintve, megelőzve a fent nevezett országokat. A szabadalmi licenciatforgalomban világszerte elért bevételek összege 1990-ben 15 milliárd USD-t tett ki, 2000-ben pedig már elérte a 110 milliárd USD-t. Ezzel párhuzamosan megfigyelhető a szabadalmak mint vállalati vagyonelemek értékének emelkedése is: a szabadalmak értéke a legtöbb országban gyorsabban emelkedett, mint a nemzeti össztermék (GDP).

2.2.3. A védjegyek a piaci versenyben

Az Európai Unió Bírósága szerint „a védjegy nem több és nem kevesebb, mint a piaci verseny egyik alapfeltétele”.

A védjegy az árujelzők legfontosabb fajtája. A védjegy mint árujelző az egyes áruk és szolgáltatások azonosítására, egymástól való megkülönböztetésére, a fogyasztók tájékozódásának előmozdítására szolgál. Mindennapjaink ma már elképzelhetetlenek védjegyek nélkül, mint ahogy a gazdasági verseny sem alakulhatott volna ki és érvényesülhetne az alapvető versenyszökönek számító védjegy hiányában.

A védjegyek sokoldalú szerepet töltenek be a piacgazdaságban.

- a) A védjegyek teszik lehetővé az egyes áruk és szolgáltatások megkülönböztetését más áruktól és szolgáltatásoktól. A védjegyek megkülönböztető erején alapul a versenytársak közötti piaci verseny és a fogyasztók tájékozódása, illetve választása az egyes áruk és szolgáltatások között.
- b) A védjegy teremt meg a kapcsolatot az áru és annak gyártója, a szolgáltatás és annak teljesítője között. A védjegy ily módon kifejezi az áru, szolgáltatás származását, eredetét, hiszen az árut (szolgáltatást) meghatározott vállalathoz köti.
- c) A védjegynek a minőség jelzésében is van szerepe. Nem jelent ugyan jogi garanciát a fogyasztó számára az áru (szolgáltatás) állandó jó minőségére, viszont a védjegy és a vállalat közötti kapcsolat ez utóbbi alapvető érdekévé teszi a védjeggyel ellátott áruk (szolgáltatások) jó minőségének biztosítását és fenntartását. A rossz minőségű termék forgalomba hozatala ugyanis megrendíti a fogyasztóval a védjegy útján kialakított bizalmi viszonyt. A védjegyek egyes fajtái

(a tanúsító és az együttes védjegyek) pedig még közvetlenebbül utalnak az áru minőségére.

- d) Kézenfekvő, hogy a védjegyek a reklámozás középpontjában állnak. A védjegy mint az árura vonatkozó információk sűrített, szimbolikus megjelenítője nélkülözhetetlen az új termékek, szolgáltatások piaci bevezetésében, a fogyasztók figyelmének felkeltésében, illetve a „bejáratott” áruk, szolgáltatások piacának megtartásában és bővítésében. A fogyasztás ösztönzésében döntő szerepe lehet a reklámozás során jól használható, szuggesztív, megnyerő védjegynek. Ismert, hogy a védjegyek jelképként gyakran erősebben hatnak a fogyasztó gondolkodására, képzeletére, mint a száraz tények. Minőségjelző és reklámozási funkciói révén a védjegy a vállalkozói jóhírnév, piaci elismertség és tekintély (goodwill, reputáció) hordozója.
- e) Végül a védjegynek számottevő szerepe van a technológia és a know-how átadásának, illetve a licencforgalomnak az előmozdításában. A védjegy központi helyet foglal el a franchising szerződésekben is, melyek egyre inkább terjednek napjaink kereskedelmében és szolgáltatóiparában.

A védjegy előzőekben felsorolt funkcióit csupán a jogi védelem, a védjegyoltalom segítségével töltheti be. A védjegyoltalom biztosítja a vállalat számára a védjegy használatához való kizárólagos jogot. E kizárólagos használati jog hiányában a védjegy nem lenne alkalmas az áruk származásának jelzésére, a megkülönböztetésre, a minőség kifejezésére és az ezekre épülő egyéb gazdasági funkciók megvalósítására.

A nemzetközi verseny éleződése a védjegyek számának emelkedésében is tetten érhető. A WIPO 2011-ben több mint 42 ezer – az ún. madridi rendszerben benyújtott – nemzetközi védjegybejelentést fogadott és közel 22 ezer nemzetközi védjegy megújítására került sor. Az EU a bejelentések több mint feléért (57%) volt felelős, Magyarország hasonló részesedése 0,6% volt. Meghatározó fejlemény az EU közösségi védjegyrendszerének térnyerése: 2012-ben közel 108 ezer közösségi védjegybejelentés érkezett a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalhoz (a BPHH-hoz), amely 1996-ban megkezdett működése során már 888 ezer közösségi védjegyet lajstromozott. E magas bejelentési számból a magyar vállalkozások csupán szerény – 0,3%-os – mértékben vették ki a részüket (370 bejelentéssel); a magyarok javára lajstromozott közösségi védjegyek (2012-ben 284) hányada szintén 0,3%-os.

Különösen a közösségi védjegyrendszer működésében figyelhetők meg – gazdasági szempontból – diszfunkcionális elemek. A nemzeti és a közösségi védjegyrendszer eredeti egyensúlya az utóbbi javára billent el az évek során – részben a BPHH és az Európai Bizottság díjpolitikája, részben a közösségi védjegyek tényleges használatára vonatkozó követelmény felhígítása miatt. Ez a közösségi védjegylajstrom telítődéséhez, az EU belső piacát előzőnlő megjelölés-használati monopóliumokhoz, a kkv-k és az új vállalkozások marketing tevékenységének beszűkült mozgásteréhez vezet. Így eltorzul a védjegyek funkciója is: a tényleges használat hiányában is fennálló kizárólagos jogok csupán mások vállalkozási tevékenységét akadályozzák, fékezik, de nem arra szolgálnak már, amire eredetileg hivatottak lennének: ténylegesen értékesített áruk és szolgáltatások elkülönült értékesítési piacának megteremtésére és fenntartására.

2.2.4. *Dizájn: az innováció arca*

A modern piacgazdaságban a termék megjelenése, a „kulcsín” a fogyasztó nézőpontjából gyakran éppen olyan fontos – ha nem fontosabb –, mint a „belbecs”, azaz a termék hasznossága, értéke, műszaki színvonala. Ez utóbbiak tekintetében egyre

kiegyenlítettebb a verseny, ezért is jut növekvő jelentőséghez a formatervezés az egyes áruk kelendőségének fokozásában. A formatervezésnek ezt a gazdasági szerepét hangsúlyozta az Európai Bizottság azzal, hogy a formatervezési mintákat „piaci (marketing) eszközöknek” nevezte. A Bizottság kiemelte, hogy „sok esetben éppen a formatervezés az a döntő tényező, amely meghatározza a termékek piaci sikerességét, és ezért azok az európai vállalkozások válnak különösen jövedelmezővé, amelyek számottevően beruháznak a formatervezésbe”. Másfelől a becslések szerint napjainkban a sikertelen új termékek 85%-a esetében a kudarc összefüggésbe hozható a szegényes vagy hiányzó formatervezéssel.

A formatervezés a gazdaság szinte valamennyi területén fontos versenyképességi kérdés. Mindazonáltal egyes ágazatokban (pl. gép-, jármű-, textil- és ruházati ipar, bútorgyártás, lakberendezés, háztartási gépek és áruk, szórakoztató elektronika) az átlagnál is nagyobb jelentőséghez jut. A legutóbbi idők fejleménye, hogy a formatervezés a számítástechnikában és az informatikában is tért hódított. A kis- és középvállalkozások számára a formatervezés különösen nagy esélyt kínál, a termék szellemesen, célszerűen, megnyerően kialakított formája számukra is megnyithatja az utat a piaci sikerhez. A dizájn szerepköre tehát az, hogy az „innováció arca” legyen.

A dizájn olyan kreatív iparág, amelyben Európa vezető szerephez jutott, de folyamatos erőfeszítést igényel az élmezőnyben maradás.

A formatervezés vagy dizájn fogalma korszerű értelmezésben felöleli a tárgytervezés, a vizuális kommunikáció és a környezetépítés témaköreit is. A termékgyártás, a szolgáltatások és a marketing területén egyaránt megjelenik a tágabb értelemben vett dizájn. A dizájn piacvezérelt, a fogyasztói társadalom piaca pedig igényeink, szükségleteink kielégítője és alakítója, így a dizájn sem ragadható ki a társadalmi, gazdasági, kulturális közegéből. A dizájn tudatos alkalmazása versenyelőnyt jelent mind a hazai, mind a nemzetközi piacon.

Számos országban évről évre erősödik a formatervezési tevékenység és ezáltal nő a mindinkább önállósuló, gazdasági tényezőként is jelentős dizájnipar hozzájárulása a GDP-hez. A dizájnerek tudásának kiaknázása hozzájárulhat mind a hazai kreatív ipar teljesítményének növeléséhez, mind pedig környezetünk minőségének, és ezzel az ország versenyképességének javításához.

A formatervezés nemcsak a piaci siker előfeltétele, hanem mindennapjaink – otthonunk, munkahelyünk, közterein – tárgyi kultúrájának alakítója, jó esetben gazdagítója. Kellemes, emberhez méltó, kényelmes és esztétikus környezetünknek is fontos részei a formatervezett, tetszetős tárgyak.

A formatervezés a jogi védelem, azaz a mintaoltalom segítségével töltheti be gazdasági és kulturális szerepét. Az iparjogvédelmi oltalom biztosítja a formatervezési minta kifejlesztője számára a minta hasznosításához való kizárólagos jogot. E kizárólagos hasznosítási jog nélkül a formatervezési ráfordítások nem térülnének meg, hiányozna az alkotók erkölcsi és anyagi elismerése, továbbá a fogyasztóknak a termék formája szerinti tájékozódása és vásárlói döntése is megnehezülne.

2.2.5. Használatiminta-oltalom: a kis találmányok jogi védelme

A használatiminta-oltalom a gyakorlati élet által felvetett problémák műszaki megoldásának gyors és költséghatékony iparjogvédelmi oltalmára, a találmány szintjét el nem érő fejlesztési eredmények jogi védelmére szolgál. Az oltalmazható megoldások köre szűkebb a szabadalmazható találmányokéhoz viszonyítva, és az oltalmazhatósághoz megkövetelt alkotói szint is alacsonyabb. Ezt az oltalmi formát 90%-ot meghaladó mértékben hazai bejelentők veszik igénybe, ami a nemzeti vállalkozásfejlesztésben és gazdaságélénkítésben betöltött fontos szerepét mutatja.

2.2.6. A földrajzi árujelzők oltalma: a hungarikumok védőburka

A hazai és a nemzetközi piacon való sikeres fellépés szempontjából egyaránt fokozottan kell számolni – különösen mezőgazdasági termékek és élelmiszerek esetében – azzal a versenyeszközzel, amelyet a földrajzi árujelzők, azaz az eredetmegjelölések és a földrajzi jelzések használata és jogi oltalma biztosíthat. Magyarország külpiaci arculatának meghatározó elemei közül több is (például a szegedi paprika, a gyulai kolbász, a makói hagyma, a tokaji bor) földrajzi árujelzőként áll oltalom alatt. Az oltalom sajátossága, hogy kollektív jogosultságot teremt, termelői közösségeket illet meg. A Jedlik-terv egyik fő iránya a földrajzi árujelzők és a hozzájuk kapcsolódó jogok széles körű és tudatos felhasználása nemzetpolitikai céljaink elérésére.

2.2.7. A növényfajták oltalma

A növényfajták oltalmának gazdasági szerepével, ezen oltalmi forma sajátosságaival a 4.3.3. alpont foglalkozik bővebben.

2.2.8. A szerzői jog gazdasági és társadalmi szerepe

A kultúra révén a múltból hozott tőke a jövő építésére fordítható. A szerzői jog a harmadik évezred kezdetén is számottevő szerepet tölthet be abban, hogy a nemzeti kultúra kincseit megóvjuk és terjesszük az információs forradalom és a globalizáció körülményei között is. A szerző anyanyelve, hagyományai és kulturális kötődései miatt csak nemzeti lehet; védelme ezért a nemzeti kultúra védelme is. A szerzői alkotások jogi oltalma másfelől a hazai kulturális ipar és ezáltal munkahelyek, vállalkozások, befektetések védelmét is jelenti.

A szerzői jog nemcsak a szerző számára biztosított kizárólagos felhasználási jog vagy díjigény, hanem kulturális köztösvet is. A kulturális cserének nem akadálya vagy terhe, hanem katalizátora. Elősegíti, hogy a kultúra alkotói, közvetítői és a műélvező polgárok között élénk, termékeny kapcsolat és együttműködés alakuljon ki. Ebben az értelemben a kulturális ipar működésének és fejlődésének elemi előfeltétele, versenyképességi kérdés is: része annak a jogi környezetnek, amelyre szükség van az erre a területre irányuló befektetések ösztönzéséhez. Ezt azáltal is eléri, hogy védelemben részesíti a szerzői művek felhasználásához kapcsolódó szellemi – pl. az előadóművészi, a műsorsugárzó vagy hangfelvétel-előállítói – teljesítményeket is. Számos gazdasági ágazat életető közege a szerzői jogi védelem (és erről e stratégia más fejezetei részletesen szólnak is). E védelem nélkül nem működhetne a könyvkiadás, a zeneipar, a rádiós- és televíziós műsorszolgáltatás, sem pedig a szoftveripar, a filmgyártás vagy éppen az adatbázis-forgalmazás.

A szerzői jogi szabályozás fontos ismérve, hogy a technika egymást követő vívmányaira mindig is érzékenyen reagált, továbbá, hogy különösképpen áthatja az a fajta érdekegyensúly-keresés, amely e stratégiának is az egyik vezérlő elve (ld. az 1.4.2. pontot).

A szerzői jog gazdasági és társadalmi szerepéről a stratégia 3.2.1. alfejezete szól bővebben.

2.3. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Az SZTNH Magyar Szabadalmi Hivatal elnevezéssel a találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk 23. §-a alapján jött létre 1896-ban. Az SZTNH jogállásának alapjait 2000-ben elfogadott jogszabályok rakták le. A központi államigazgatási szervek idővel átalakuló rendszerében ennek megfelelően az SZTNH jelenleg a szellemi tulajdon védelméért (az iparjogvédelemért és a szerzői jogért) felelős kormányhivatalként működik. 2011. január 1-jével a Hivatal statútuma tovább konszolidálódott: egyrészt hatásköre bővült a szerzői és a kapcsolódó jogok közös kezelésével kapcsolatos felügyeleti és nyilvántartási feladatokkal (evvel megszűnt a szerzői joggal kapcsolatos állami feladatok ellátásának szétaprózódottsága, és megnyílt az út a felhasználók szerzői jogi díjpolitikai igényeit is figyelembe vevő kormányzati kontroll megerősödése előtt), másrészt elnevezése is módosult akként, hogy az immár kifejezi: a Hivatal nemcsak az iparjogvédelmi oltalmi formák egyikéért, hanem valamennyi iparjogvédelmi oltalmi formáért és a szerzői jog területére eső számos állami feladatért felel.

Az SZTNH jogállására, gazdálkodására, feladat- és hatáskörére vonatkozó részletes, jelenleg hatályos szabályokat a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.), továbbá a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (Ksztv.) tartalmazza. Az SZTNH-t ez utóbbi törvény értelmében a Kormány irányítja, felügyeletét a közigazgatási és igazságügyi miniszter látja el [5/2010. (XII. 23.) ME rendelet 1. § *d* pont].

Az SZTNH kormányzati pozícióját alapvetően két tényező jelöli ki (ezek alapján kapott a Hivatal a jelenlegi rendben kormányhivatali besorolást): egyrészt a hatósági működéshez megkívánt pártatlanság és függetlenség (amit döntéseinek kizárólagos bírói kontrollja is megerősít); másrészt a szellemi tulajdon közpolitikai felértékelődése és horizontális kapcsolódása számos más szakpolitikához [a fogyasztóvédelemhez, a versenypolitikához, az innováció-, a tudomány- és technológiapolitikához, a kulturális politikához vagy éppen a rendészeti és vámügyekhez, a szervezett bűnözés elleni fellépéshez, az agrárium minőségpolitikájához, a környezetvédelmi technológiák felkarolásához, illetve az egészségpolitikához (pl. a gyógyszerkassza ügyekben)].

Az SZTNH több mint 550, jogszabályban előírt közfeladatot lát el. Az európai és a közösségi oltalmi rendszerekhez való csatlakozás hatásaként 2003 óta több mint 20 új ügytípussal bővültek a Hivatal feladatai (pl. az európai szabadalmakkal kapcsolatos lajstromvezetés, az európai szabadalmi bejelentések továbbítása, az európai szabadalmak fordításaival kapcsolatos ügyintézés, a közösségi védjegybejelentések továbbítása, a szenioritással kapcsolatos ügyintézés). Másrészt az európai integráció a korábbi hatósági feladatok teljesítése során is többlet-erőfeszítéseket igényel, illetve közvetlenül adódnak feladatok az irányadó nemzetközi és európai rendelkezésekből is.

A szellemitulajdon-védelmi hivatalok erre az – önállóságot, valamint szakmai és pénzügyi függetlenséget igénylő – hatósági működésükre, az így szerzett tapasztalataikra, illetve a nemzetközi és európai együttműködésben való intenzív részvételükre támaszkodva tudnak érdemben és eredményesen hozzájárulni nemzeti kormányzatuk szellemitulajdon-védelmi stratégiájának, illetve a szellemi tulajdonnal kapcsolatot mutató politikáinak kidolgozásához. Ez áll az SZTNH-ra is, amely a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatalként másfélszázézet meghaladó számú konkrét hatósági ügyben intézkedik évente, több százezer iparjogvédelmi oltalom nyilvántartásáért felel, és erre a szakmai-hatósági háttérre építve kapcsolódik be a kormányzat stratégiai, jogalkotási, valamint nemzetközi és európai együttműködési feladatainak ellátásába.

Sajnálatos módon széles körben elterjedt az a felszínes és leegyszerűsítő szemlélet, amely egy iparjogvédelmi hatóság összteljesítményét csupán a nemzeti úton benyújtott szabadalmi bejelentések számán méri le. Hibás ez a megközelítés egyfelől azért, mert az iparjogvédelmi hatóságnak – a promóción, az ügyfélbarát szolgáltatásokon, a tanácsadáson és az ismeretterjesztésen túl – nincsenek eszközei a szabadalmi bejelentések számának befolyásolására: az mindig az adott gazdasági-konjunkturális helyzet, az innovációs politika és teljesítmény függvénye. De még inkább elhibázott ez a szemlélet azért, mert valamely nemzeti iparjogvédelmi hatóság teljes ügyterhe – akár csak hatósági, azon belül akár csak szabadalmi ügyterhe – ennél jóval több ügýtípusból tevődik össze, és ezért a hivatali teljesítmény is csak a valós – igen sokrétű – feladatok tükrében mérhető pontosan.

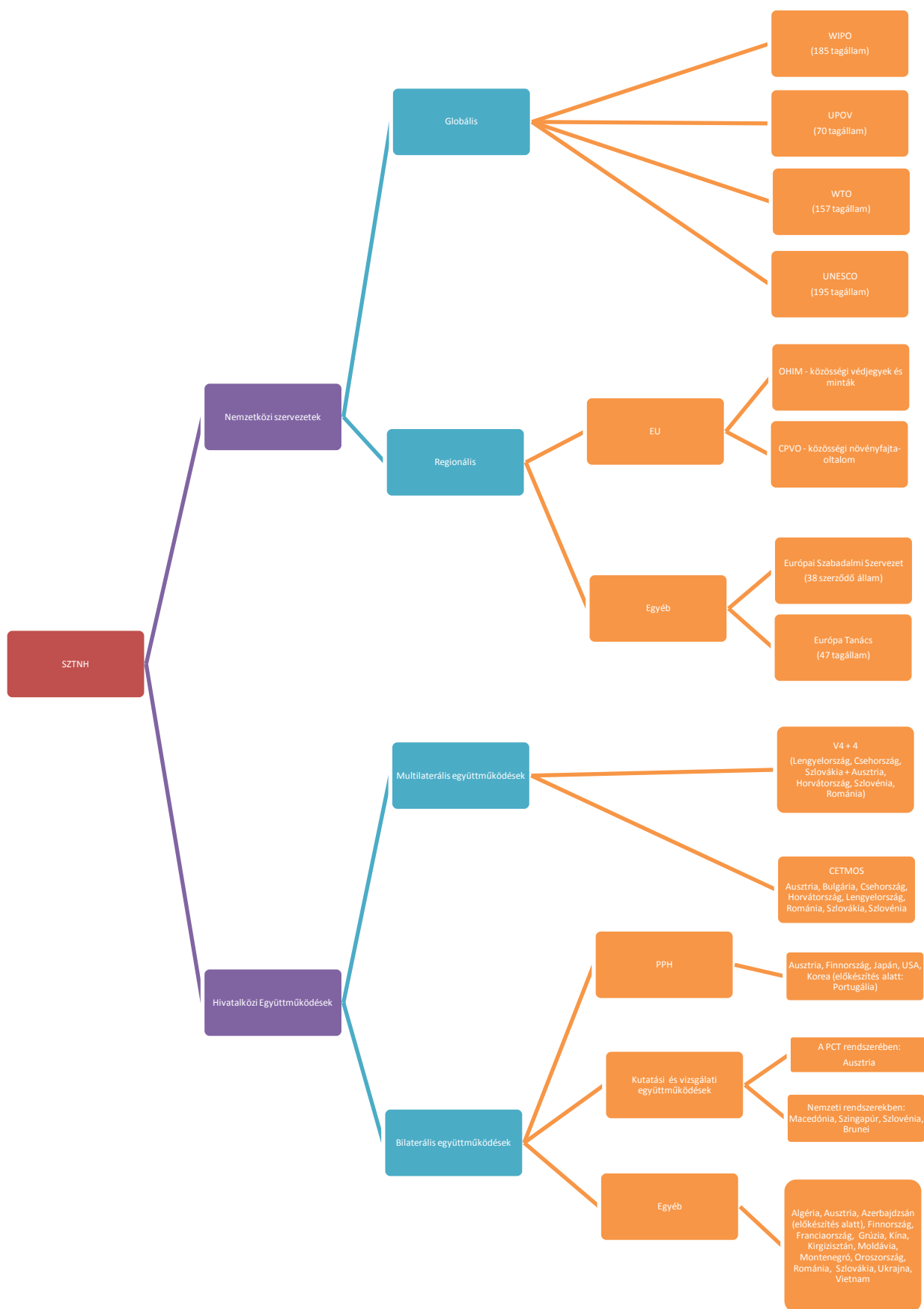
A szellemi tulajdonnal kapcsolatos európai és nemzetközi együttműködésben, illetve jogalkotásban és döntéshozatalban csak az erős, szakmailag felkészült és világszerte megbecsült hazai intézményrendszer segítségével lehet hatékonyan érvényesíteni a nemzeti érdekeket. A nemzetközi együttműködés újabb és újabb útjainak feltárásával és kiépítésével lehet bővíteni a hazai vállalkozások külföldi jogszerzésének opcióit (az oltalomszerzési lehetőségek így egészen testre szabottan igazodhatnak a piaci igényekhez, illetve távlatokhoz). Másfelől a munkaszervek erős informális befolyásával működő globális és európai szervezetekben a nemzeti hatóság szakértelme révén biztosítható csupán a döntéshozatal megalapozottsága és demokratikus legitimitációja, illetve a magyar érdekek hatékony érvényre juttatása. Ez utóbbiak közül kiemelkedik a nemzeti oltalomszerzés – főként a kkv-k és az induló vállalkozások érdekeit szolgáló – opciójának fenntartása (a többi lehetőséggel egyenrangúként). Ezt a megközelítést erősíti az Európában működő iparjogvédelmi hatóságok között fokozatosan kialakuló – az EU és az Európai Szabadalmi Szervezet (a továbbiakban: ESZSZ) hangsúlyos támogatását élvező – hálózatos munkamegosztás (a védjegyekkel kapcsolatban az EU védjegyhatóságának stratégiai céljaként megjelölt Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat fokozatos – az ún. együttműködési alap támogatásával és a joggyakorlati konvergencia révén történő – kiépítése, a szabadalmakat illetően pedig az Európai Szabadalmi Hálózat működése). Az SZTNH e kezdeményezések egyik motorja, az elmélyülő és erősödő európai együttműködés egyik megbecsült szószólója.

A WIPO-ban, valamint a Kereskedelmi Világszervezetben (WTO-ban) egyaránt kedvező (kezdeményezésre épülő és megbecsült) pozícióban mozdíthatjuk elő a hazai földrajzi árujelzők még hatékonyabb védelmét biztosító szabályozási reformokat éppúgy, mint az oltalomszerzés időigényét és költségét csökkentő globális harmonizációt, illetve munkamegosztást szabadalmi ügyekben. Utóbbinak új fokozatába lépett az SZTNH a Szabadalmi Együttműködési Szerződésből (a PCT-ből) adódó kutatási-vizsgálati feladatoknak az osztrák hivattal közösen történő ellátásával, illetve az eljárásokat – a kutatási-vizsgálati

eredmények kölcsönös felhasználása útján – felgyorsító kezdeményezéshez (az ún. szabadalmi „gyorsforgalmi” hálózathoz, a PPH-hez) való csatlakozásával. A következő – az EU regionális „Duna Stratégiájába” is illeszkedő – lépés az osztrák hivatallal folyó együttműködés intézményesítése lehet, regionális hatókörű, közös nemzetközi szabadalmi – kutató és vizsgáló – hatóság (Dunai Szabadalmi Intézet, a továbbiakban: DSZI) megalapításával, a román iparjogvédelmi hatóság harmadik alapítóként történő belépése mellett. A hazai innováció szolgálatában a meglévő kapacitások bázisán ez oltalomszerzési eljárási előnyöket és világviszonylatban kivételes tájékozottságot eredményez.

Az SZTNH közreműködésével a 2011. évi magyar EU-elnökség egyik központi eleme és sikertörténete lett a szellemi tulajdon európai uniós kereteinek radikális megújítása: előreléptünk az egységes hatályú európai szabadalom bevezetése, az integrált – európai szintű – szabadalmi bírászkodás kiépítése, a kalózkodással és a hamisítással szembeni fellépés európai koordinációjának javítása, valamint az európai uniós védjegyrendszer alapvető – az elmúlt évek gyakorlatában eltorzult – funkcióinak visszaállítása terén. Az e fejlemények alapján várható előnyök valóra váltásához elengedhetetlen a szakmai kiválóság megtestesítőjeként és regionális központjaként, az európai munkamegosztás megbecsült résztvevőjeként működő nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hatóság.

4. ábra: Az SZTNH nemzetközi kapcsolatrendszere

Forrás: SZTNH